

KAQ KEYMI LLAPAN PATSACHOW IMANA KAQ NUNAKUNAPAPIS DERECHUNKUNA

QALLANAN KAQ

Musyantsikmi keynow kashqan ta: Imana kaq nunaku napis nunam kayan. Llapantsik tseynowlla kashqaqa tseynowllam derëchuñtsikkuna kapamantsik. I tseynow kaptinmi kushi, shumaq, allilla kawashun derëchuntsikkunawan (kikintsikpa kaqwan).

I derëchukunata mana wiyakurnipis mana alli nunakunam allápa allqotsayarqan wakin nunakunata. I tseynow allqotsanqanta musyar llapan patsachow nunakuna llakikur ajayarqan. I yapey mana tseynow kananpaqmi munantsik key patsa keynow kananta:

Parleyta munashqaqa yarpanqantsikmannowmi parlashwan llapantsik nunakuna. Kreyinqantsikmannowmi imamanpis kreyikurnin kashwan llapantsik nunakuna. Ama ni pipis mantsakutsuntsu ni imapitapis. I manam ni pipis pishupukoq kanmantsu.

Allápa mana alli allqotsaq awtoridakuna kaptenqa mana meymanpis tsatakiyta, pwedirninmi awtorida wajaq sharkuyanman. I tseynow mana kananpaqmi alli kanman llapan nunakunapa derëchunkuna leykunachow alli qellqashqa kanman, llapantsik reqinapaq.

Imey kutipis mas shumaq kawakiychow llapan nasyonkuna jukninwan jukninwan kayánanmi kanan.

Nasyonkuna purwakarkur; kanan Naciones Unidas jutiyoy, eyllukayashqanchow nasyonkunam konstitusyonchow áninakuyarqan, keynow nunakunapa derëchunkuna kananpaq. Llapan imana kaq nunapapis derëchunkuna kanman. Pi nunapis nuna kanqannowmi ima nunatapis kikintanow rikanman. I nuna karninmi: Oligopis, warmipis derëchunkunachowqa mana meyanpis jukláyatsu kayanman. Llapan nasyonkunam ániyashqa Naciones Unidas yanapeyta, markakunachow key konstitusyonta mana qonqarishpa llapan nunakunata reqitsiyanqa shumaq kawakuyánapaq.

Naciones Unidas eyllukayanqan kaq nasyonkunam yachatsinakuyashqa tsey kamatsiyanqanchow keynow rurananpaq. Nasyonkunachowmi llapan nunakunata yachatsikuyanman nunakunapa derëchunkúnata wiyakurnin kayananpaq.

Tsey intutsinakuyanqanchow keynow kananpaq nasyonkunam key derëchukunata llapan nunakunata káyitsiyanman.

I tseynow kaptinmi nasyonkuna purwakayanqanchow (asamblea generalchow) kanan willakayámushqa Llapan Nunakunapa Derëchun (Los Derechos Humanos). Key willakayámunqanchowmi, llapan patsachow imana kaq nunakunapapis derëchunkuna keykan. I mey markachowpis llapan nunakunam kawayanman key derëchukuna keykanqanmannow. I pi nunapis o gobiernupis key derëchukunata yawarninmi imanowpapis nunakunata yachatsikuyanman ániyánapaq. I mey nasyonchowpis llapan nunakuna key derëchukunata káiyiyanpaqmi kikin nasyonninchow i jinantin nasyonkunachowpis tukiya láyapa willakuyanman. I Naciones Unidaschow kaq nasyonkunachowpis i tsey nasyonkunapa kallpan kaq nasyonkunachowpis tseynow rurayanman.

Artikulu 1.

Meyqan nunapis manam pipa sirweqnin nuna kananpaqtsu yurikushqa. I nuna kaminmi meyan nunapis juk láyatsu kayanman derëchunkunachowpis. I yarpachakiyta yacharninmi i allita mana allita shonqonkunachow mákurninmi nunakuna jukninta wiyanakur kayanman.

Artikulu 2.

Key niyashqanmunqanchow derëchukunaqa llapan nunakunapaqmi kanqa imana kaq láya nunakunapaqpis, ima rikoq nunakunapis, warnikunapaqpis, ollqokunapaqpis, i mana kaq idiyomata parlaq nunakunapaqpis, ima relijyonninchow kaq nunakunapaqpis, ima politikuman kreyeq nunakunapaqpis, imaman kreyikoq nunakunapaqpis, meylo markayoy nunakunapaqpis, waktsa nunakunapaqpis kapoqyoy nunakunapaqpis, i imana kaq yurishqa nunakunapaqpis.

Llapan nunakunapa derëchunkunapis meyan nasyonkunachowpis imanow gobyernu kaptinpis, nasyonkuna, ichik nasyonkunata nitirarpis, key derëchukunataqa niyaman qonqayanmantsu.

Artikulu 3.

Juk nunapa derëchunmi kanman kawatanpaq, i mana pipis jarqarishqa purikunanpaq i mana pipis peyta allqotsananpaq.

Artikulu 4.

Manam meyan nunapis pipa sirweqnin nuna kanmantsu. Manam meyan nunatapis sirweqnin kananpaq ni imanowpa rantikushqa kanmantsu.

Artikulu 5.

Manam ni meyan nunata imeyká ashnutanow rutatarnin, mana ankuparnin maqarnin rurayanmantsu ni pikunapis.

Artikulu 6.

Llapan nunakunapa derëchunkunam kanman mey markachowpis leykuna kanqanmannow kananpaq.

Artikulu 7.

Justisyanakunachowmi llapan nunakunatam justisyanakunataqa ratatsiyanman. Meyqan nuna kaptinpi llapanpaqmi key leykunaqa. Itsanqa juk awtorida ninqa meyan nunatapi keynow nishpa: - Qampaqqa manam derëchiyki kantsu justisyanachow, o keynow nishpa ninqa: - Key nunapaqqa manam justisya kanqatsu - nishpa. Tseynow niptinpi llapan nunakunapaqmi key derë'chunkuna. I tseynow nirinqa key deklarasyonchowan ninqanta manam wiyakuyantsu.

Artikulu 8.

Mey nasyonchowanpi konstitusyon kaq leykunata o meyan leykunata niana wiyakuriin juk nuna allqotsakunqa nuna mayinta. Tsey allqotsashqa nunaqa tsatakunmanmi alli kaq awtoridaman i tsey awtorida manam jaqerinmantsu keynow kananpaq leyninwan.

Artikulu 9.

Manam ni pi awtoridakuna muneyninta rurarin juk nunapa mana jutsan keykaptinqa tsey nunata ni pwestuman ni karselman llawitsiyanmantsu ni kuyey markanpita qarqoyanmantsu.

Artikulu 10.

Llapan nunakunapa derë'chunkunam kanman tsatashqa kayanqanta alli kaq jweschow llapan nunakunapa nowpanchow altsananpaq. I juk nuna jutsayoqta tarirqa mana alli rurashqanpita !eykuna kanqanmannowmi qochiyanman derë'chunkunata.

Artikulu 11.

Tsatashqa karninqa juk nunaqa manam jutsayoqran jwes jutsan tarinqanyaq. Nunakunapa nowpanchow, justisyata jwes rurashqanchowmi, tsey nunapa derë'chun kanman juk washaqnin peypaq parlakunanpaq.

Juk nuna imatapis ruranta; i tseynow ruranta manana rurannapaqqa juk mushoq ley kikinpa nasyonninchow o llapan patsachow karninqa. Tsey nunaqa rurashqanpita manam jutsayoqtsu kanman. Pi nunapis imata rurannachow mana alli kashqanta, ni pi musyarqantsu, manam jutsatsu kanman, ni nasyonninchow ni llapan patsachow; manam juk jutsapaq kantsu ishkey laya justisya.

Artikulu 12.

Mana imapis keykaptinqa nuna mayinpa kaweykininman, ni yarwar mayinman (famiyanman), ni pi nuna manam jaka kanmantsu, ni qellqakuyanqanta paqilapa leyikunmantsu, ni wayinman mana alli rurakoq yeykunmantsu. I ulikurkurnenqa nunakunapa jananchow nunapa wasan manam rimanmantsu. Tseynow mana alli nunakunapaq llapan nasyonkunachowmi leykuna kanmi.

Artikulu 13.

Mey nasyonchowanpi keykarninmi meyan nunapapis derë'chun kanman munanqanpa purikunanpaq, munanqan markachow takunanpaq.

Mey nasyonpita o kikinpa nasyonninpita yarqushqa karninpi, meyan nunapa derë'chunmi kanman nasyonninman kutikunanpaq.

Artikulu 14.

Pi nunapis mana alli awtorida qatikachaptenqa, tsey nuna derë'chunchowmi ashinman, meyan nasyonchowanpi takunanpaq.

Lluta jutsakuna ruraq, Naciones Unidaskuna nishqanta mana ruraqkunaqa, manam key derë'chuyoaqtsu kayan.

Artikulu 15.

Meyqan nunapapis derë'chunmi kanman nasyonninpa nuna kananpaq.

Mana pitapis awtorida muneyniyta rurar waqanmantsu nasyonninpita, pi nunapis munarqa eywukunmanmi juk nasyonkunachow taraq.

Artikulu 16.

Meyqan laya, meyan nasyon, meyan relijyonchowanpi karninpi oliqopis, warmipis, llapan nunakuna mallwayarqa derë'chunkunam kanman kasakurnin yarwar mayinkuna kayäpunanpaq. Warmipaqpis, oliqopaqpis tseynowllam derë'chunkuna kanman kasakuyänapaq. I kasadu keykäyanqanchow rakikayaptinpi derë'chunkunam keykanman.

Ishkankuna warmi oliqo munakurninmi kasakuyanman. Manam ni pipis pushanmantsu mana munanqanwan kasakunanpaq.

Yarwar mayikunawanmi qalJayan markakuna nasyonkunam rikapäyanman i yanapäyanman alli kawayänapaq.

Artikulu 17.

Llapan nuna kapoqyoq kanman; munarqa japallan o piwanpi shuntukur.

Mana pitapis qochiyanmantsu kapoqninta.

Artikulu 18.

Llapan nunapam derëchum kan, munanqannow yarpachakunanpaq, i rurananpaq, relijyonnin akrananpaq o jukta ashinanpaq; tseynow kashqanchow derëchunchowmi ninman japallan kashqanchow o nunakunapa nowpanchow.

Artikulu 19.

Llapan nunam derëchunchow munanqanta ninanpaq o ruranaq; tseypaqreykur nuna pipis piñapanmantsu ni qatikachanmantsu. Kikin rurashqantaqa shuntukiyanpis munarqa musyatsikunmanmi kikinpa nasyonninchow o juk nasyonkunachowpis.

Artikulu 20.

Meyqan nunakunapapis derëchunmi kanman imapaq eyllukayānanpaq i ima purwakayanqanchow shuntukayānanpaq. I tsey purwakayanqanqa kanman manam pitapis piñapāyananpaq.

Manam munaqtaqa, manam pipis purwakan kanman qayanmantsu.

Artikulu 21.

Llapan nunapam derëchun kanman nasyonninchow kamatsinanpaq; kikin o marka mayinta akrarkur kamatsikoq pushananpaq.

Meyqan nunakunapis derëchun kanman, nasyonkunapa ofisinanchow uryayānanpaq.

Pipis awtoridaman chan marka mayinkuna munaptinmi; key muneyninkunata rurayanman patsatsikoqkunapa watan ushkāriptin alli kaq marka mayinkunata akrar. Key akrakiykanman mana pipis rikareykāmashqam.

Artikulu 22.

Llapan nunakuna key patsachow kawarin kayaptinmi derëchun kanman seguru sosyalninkuna kananpaq. I tseynow kananpaqmi mas kapoqyoq nasyonkuna yanapāyanman waktsa nasyonkunata; peykunanman rurayanman kanqanmannow. I tseynow gobiernu ruraptinmi llapan nunakuna imeypis shumaq alli kawayanman, i munayanqanmannowmi winakuyanman.

Artikulu 23.

Llapan nunakunapa derëchunmi kanman uryayoq kayānanpaq. I munanqan uryeytam akraayanman. I uryayanqanchow mana rureyta yacharqa o qeshyamarqa manam ruramantsu. I llapan nasyonchowmi leykuna kanman mana uryayoq nunakunata yanapāyananpaq.

Tseynowlla uryeychow keykāyaptenqa tseynowllam ushkan kanman meyqan nunakunapapis.

Llapan uryakoq munatam ushkan qoyanman mana suwapashpa yawar mayikunawan alli kawananpaq; mana tseynow kaptenqa kamatsiyoqkunam leykunata qorqoyanman yanapakuyānanpaq.

Llapan nunapam derëchun kan purwakarkur sindikatu nishqanta ruraya'nanpaq; keyta rurayanman wallkinakushqa kayānanpaq.

Artikuiu 24.

Llapan nunapam derëchum kanman uryarirqa jamakurinanpaq; uryeykunaqa manam junareqnowtsu kanman; kamatsikoqkuna leychowmi keyta qeliqayanman. Jamakiynin chāmuptinqa llapan uryakoqmi jamakuyanman mana ushkanta oqrashpa.

Artikulu 25.

Meyqan nunapapis ushkāninmi atskam kanman alli kawakiychow kikin, warmin, i tsurinkuna kawayānanpaq. I ushkanmi tinkunman mikiyninkunapaqpis, ratashninkunapaqpis, wayinpaqpis, qeshyarinqa jampikuyānanpaqwan i estāduta pāgananaq llapan marka mayinkunapaq ruranaqta. I uryey mana kaptenqa, o qeshyakiykaptenqa, o soqru tikrakupritenqa, o paju kaptenqa, o owkisyaptenqa, o imanowpapis mana uryeyta pwediptenqa, meyqan nunapapis derëchunmi kanman seguru sosyalnin tsarananpaq.

Wawayoq paju warmikunapaq i waktsa wamrakunapaq nasyonkunachow leyninkuna kanman munayanqanmannow yanapayānanpaq. Key ley llapan tsurikunapaqmi derëchunkunata ratatsin.

Artikulu 26.

Meyqan nunakunapapis derëchunmi kanman yachakuyānanpaq. I yachakiy mana rantioqmi kanman primariyata ushanqanyaq. I llapan wamrakuna primariyachow yachakuyānanman. Keynow yachakiychowqa nunakuna derëchunchowmi kanman ima profesyontapis akrananpaq.

Yachakuyaqa kanman llapan nunakuna winayānanpaq; nuna mayinkunawan mana piñapānakur, wallkinakur kawayānanpaq; manam chikinakushpa, mana jorqapānakushpa, kuyanākur nuna purapis, nasyon purapis; ima läya nunakunapis, imanow relijyon kaqpis, Naciones Unidasta yanapākur alli kawakunapaq.

Teytakunapa derëchunmi kanman tsurinkunapaq yachatsikiyninta akrananpaq.

Artikulu 27.

Pi nunapis derëchunchowmi kanman qotsukur, qatswakur, shumaq qotsukuwanta wiyakiyta, markanpa kaweynin qellqeyta, i marka mayinkuna ruranqanta meyanpis tsari nmanmi kushikurinapaq, yarpachakunanapaq.

Manam pipis derëchuyoqtsu juk rurashqanta noqam rurarqä ninanpaq; keynow mana kanapaq imatapis ruraqkuna wil lakuyanmanmi kamatsikoqkunaman.

Artikulu 28.

Llapan nunakuna derëchun kan keychow qellqashqa kaqta, tseynow kananpaq.

Artikulu 29.

Llapan nunam ruranan markan nishqanta, tseychow yurishqanpita, täran winanpis marka mayikunawan. Tseynow kawarnin alli nuna keyta yachakun.

Key deklarasyonchow derëchukuna nishqanmannow kaweykarninmi llapan nunakuna wiyachakuyanman nasyonchow leykuna kashqanta. I wakin nunakunapa derëchunkunata mana jalupashpa, shumaq kakushwan nunakuna kawayänapaqmi, mana piñapänakur pipaqpis mana allim munarislipa, tseynow nunakuna kawakunapaqmi tsey leykunata gobiernu rurashqa.

Key derëchukunata i muneykunata manam pipis rurayanmantsu mana Naciones Unidas munanqannowqa.

Artikulu 30.

Key deklarasyonchowqa manam ni imapis kantsu meyan nasyonpis, meyan läya nunakunapis ni meyan nunapis, nuna mayinkunapa derëchunkunata micharnin kayänanpaq.